

شیوه های ناکارآمد در آزمون کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی

نوشته دکتر محمد حسین دینانی^۱

چکیده

کیفیت حرفه و خدمات کتابداری و اطلاع رسانی تابعی است از چگونگی بهره گیری از سرمایه علمی " هزینه های مادی، زمانی و به ویژه توانائی های نیروهای انسانی فعال در این رشته، گزارش نشان می دهد که چگونه حدود ۵۰ درصد از نیروی انسانی " سرمایه های ذهنی و مادی و امکانات موجود در دوره های کارشناسی کتابداری برای ورود به دوره کارشناسی ارشد این رشته نادیده گرفته می شود و ۵۰ درصد باقیمانده نیز بگونه ای نامتناسب در آزمون کارشناسی ارشد منعکس می شود. همچنین نشان داده شده است که برای انتخاب دانشجویان برای دوره کارشناسی ارشد از شیوه های ناکارا در طرح پرسش ها، جمع آوری پرسش ها و انتخاب پرسش ها استفاده می شود. تشریح شده است که پیامد استفاده از منابع غیر روزآمد، اطلاعات قدیمی و عمومی ورود دانشجویان غیرکتابدار یا کتابداران با توانایی های در حد متوسط به دوره کارشناسی است. موارد بالا بخشی از کنکاشی است که برای پاسخ به پرسش زیر انجام گرفته است.

چرا دانشجویانی که چهار سال در کلاسهای دوره کارشناسی کتابداری و اطلاع رسانی حضور یافته و کم و بیش فلسفه، اصول، تاریخچه، اهداف و شیوه ها و تکنیک های شناسایی، سازمان دهی و اشاعه خدمات را آموخته اند در رقابت با دانشجویان سایر رشته ها که برای مدتی کوتاه و با خواندن چند متن از متون درسی کتابداری در آزمون شرکت کرده اند شکست می خورند؟

مقدمه

در سالهای بعد از انقلاب اسلامی هرگاه اسامی پذیرفته شدگان دوره های کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی اعلام می شده است، پرسشی کم رنگ ذهنم را به خود مشغول داشته است. این پرسش در سه سال گذشته نه تنها پررنگتر، بلکه بزرگتر نیز شده است.

---

^۱ _ استاد گروه کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه فردوسی مشهد

پرسش این است که چرا نام دانشجویانی را که مدرّسان کتابداری و اطلاع رسانی واجد شرایط لازم برای ورود به دوره کارشناسی ارشد می دانند، در فهرست پذیرفته شدگان نیست، اما نام دانشجویان کارشناسی زبان انگلیسی یا فرانسه (در سالهای قبل از ۱۳۷۸) و نام دانشجویان کارشناسی کتابداری (در سالهای بعد از ۱۳۷۸) که، لاقبل در دوره کارشناسی، علائم آشکاری از توان مناسب برای تبدیل به نیروی انسانی تأثیرگذار بر رشته نبوده اند در فهرست پذیرفته شدگان کارشناسی ارشد وجود دارد.

برای پذیرفته شدگان کارشناسی زبان انگلیسی و فرانسه در سالهای قبل از انقلاب اسلامی توجیه قابل قبولی وجود داشت، زیرا در آن سالها دوره کارشناسی کتابداری با کمیت و کیفیت دوره های کارشناسی سالهای بعد از انقلاب اسلامی وجود نداشت و تأکید بر توانایی زبان انگلیسی معیاری مهم برای پذیرش دانشجوی کارشناسی ارشد کتابداری بود. در آن سالها پرسشهای آزمون کتابداری و اطلاع رسانی نیز، پرسشهای تخصصی نبود و بیشتر دانش عمومی داوطلبان آزمون می شد. اما در سالهای بعد از انقلاب اسلامی که تعداد کارشناسان کتابداری سال به سال افزایش می یابد، پذیرفته شدن کارشناسان زبان انگلیسی یا فرانسه و در مواردی کارشناسانی از رشته های دیگر مانند کشاورزی و پرستاری نمی تواند پرسش برانگیز نباشد. پرسش بسیار ساده است، چرا دانشجویانی که چهار سال در دوره کتابداری با جدیت درس خوانده و نمرات خوب هم گرفته اند در رقابت با کارشناسان سایر رشته ها که احتمالاً چند کتاب یا جزوه از متون درسی کتابداری را خوانده اند، مغلوب می شوند. نگاهی به نمرات آزمون کارشناسی ارشد اینگونه دانشجویان آشکار می کرد که درصد قابل توجهی از نمرات آزمون این دانشجویان به پرسشهای معارف و زبان انگلیسی اختصاص دارد. به بیان دیگر این دانشجویان به دلیل توانایی بیشتر در پاسخ دهی به پرسشهای زبان انگلیسی (با ضریب سه) و معارف از فرصت تحصیل در کارشناسی ارشد کتابداری بهره مند می شوند.

ناگفته آشکار است که مدرّس دوره کارشناسی ارشد در کلاسی که تعدادی از دانشجویان کارشناس کتابداری هستند و تعدادی کارشناس دیگر رشته ها با چه مشکلاتی

روبروست و چه مقدار از وقت و هزینه ها باید صرف برقراری تعادل بین معلومات این دو گروه شود .

با تخصیص ضریب چهار به پرسشهای تخصصی کتابداری از سال ۱۳۷۸ ، لااقل در دانشگاه مشهد ، شاهد حضور کارشناسان رشته های دیگر نبودیم ، اما با مورد تازه ای روبرو شدیم که پرسش جدیدی را مطرح می ساخت . حال که از تأثیر جدی زبان انگلیسی بر نتیجه آزمون کاسته شده است و حال که همه دانشجویان در کلاسهای معارف دوره کارشناسی شرکت کرده اند ، چرا نباید دانشجویان ممتاز و برجسته به دوره کارشناسی ارشد راه نیابند ، اما ، دانشجویانی با توانایی هایی کمتر به این دوره راه یابند . این پرسش ، به ویژه ، هنگامی بیشتر به ذهن می آید که دانشجویان پذیرفته شده ، داوطلب آزاد باشند و نه دانشجویانی که از سهمیه خاصی استفاده کرده اند .

برای رسیدن به پاسخی برای این پرسش ، می باید به عوامل متفاوت مؤثر بر نتیجه آزمون توجه کرد . یکی از این عوامل کمیّت و کیفیت مطالب آموخته شده در دوره کارشناسی و تناسب حضور یا عدم حضور این مطالب در آزمون کارشناسی ارشد کتابداری است . این موردی است که دراین نوشته زیر دو عنوان (۱) عوامل تأثیرگذار بیرونی و (۲) عوامل تأثیرگذار درونی به آن پرداخته شده است . عوامل تأثیرگذار بیرونی آئین نامه ها ، شیوه ها و سنتهایی است که به عنوان معیار در آزمون کارشناسی ارشد عمل می کنند و عوامل درونی ، روش دست یابی به پرسش ها ، روش انتخاب پرسش ها و کیفیت پرسش های آزمون است .

عوامل بیرونی تأثیرگذار بر نابره وری

برای اتمام دوره کارشناسی کتابداری لازم است ۱۳۴ واحد درس در پنج گروه متفاوت گذرانده شود . این گروه ها ، تعداد واحدهای آنها و زیر گروههایی از هر گروه که عملاً در آزمون مورد توجه هستند در جدول شماره (۱) نمایانده شده است . مقایسه کل واحدهایی که تدریس می شود با واحدهای درس هایی که در آزمون مورد توجه اند ، اولین مرحله از مراحل متفاوت عدم توجه به بهره وری از امکانات و نیروی انسانی (عضو هیأت علمی و

دانشجویان (رشته کتابداری و اطلاع رسانی است . برای آگاهی بیشتر از این مورد به داده های جدول (۱) توجه فرمائید .

نام درس	کل	واحدها	واحدهای مورد توجه در آزمون
درسهای عمومی	۲۰ (۱۵٪)	—	—
درسهای اسلامی	—	—	۱۲ (۹٪)
زبان انگلیسی	—	—	۳ (۲٪)
سایر دروس	—	۵ (۳/۷٪)	—
درس پایه	۲۲ (۱۶/۵٪)	—	—
زبان تخصصی	—	—	۴ (۳٪)
سایر دروس	—	۱۸ (۱۳٪)	—
درس تخصصی اجباری	۵۸ (۴۳٪)	—	—
تخصصی ها	—	—	۴۲ (۳۱٪)
کارورزیها	—	۱۲ (۱۰٪)	—
ماشین نویسی ها	—	۴ (۳٪)	—
درسهای تخصصی اختیاری	۴ (۳٪)	—	۴ (۳٪)
درسهای موضوعی	۳۰ (۲۲٪)	—	—
آشنایی با پایگاهها	—	—	۳ (۲٪)
سایر دروس	—	۲۷ (۲۰٪)	—
جمع	۱۳۴ (۱۰۰٪)	۶۶ (۴۹٪)	۶۸ (۵۱٪)

جدول (۱) درسهای مورد توجه در آزمون کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی

با توجه به محتوای جدول شماره (۱) مشخص است که ۶۶ واحد (یا ۴۹٪) از درسهایی که در دوره کارشناسی کتابداری تدریس می شود ، مستقیماً در آزمونهای کارشناسی ارشد کتابداری حضور ندارد . به بیانی دیگر ، این ۶۶ واحد که نیمی از دوران تحصیل در دوره کارشناسی را به خود اختصاص داده است ، دست بالا در حوزه اطلاعات یا دانش عمومی

تلقی می شود که برای ورود به دوره کارشناسی ارشد حضور یا عدم حضور آنها در ذهن داوطلب تأثیری ندارد .

پرسشی که در اینجا می توان مطرح کرد این است که آنچه دانشجوی (یا جامعه) از گذراندن این ۶۶ واحد به دست می آورد آنقدر هست که صرف هزینه و زمان مصرف شده (چه هزینه های دولتی و چه هزینه هایی که دانشجوی متقبل می شود) برای آنها توجیه پذیر یا هزینه / سودمند باشد ؟ چنین بنظر می رسد که این ۶۶ واحد ، لااقل از دیدگاه دانشجوی و نیز از دید اعضای گروههای آموزشی کتابداری و اطلاع رسانی ، برای موفقیت در آزمون کارشناسی ارشد تأثیر مستقیم ندارد و هدف از گذراندن آنها تنها به دست آوردن نمره کلاسی و اتمام حداقل واحد برای فارغ التحصیل شدن است .

با کنار گذارده شدن ۶۶ واحد از دروسهای دوره کارشناسی کتابداری ، تنها ۶۸ واحد از درسها از توان تأثیرگذاری بر آزمون کارشناسی ارشد برخوردارند . اما این که این توان چگونه توزیع شده است خود قابل توجه است . برای آگاهی از این توان به تعداد و توزیع پرسش های آزمون کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی می پردازیم . همه ساله در آزمون کارشناسی ارشد کتابداری ۱۵۰ پرسش مطرح می شود . ۳۰ پرسش به معارف اسلامی ، ۳۰ پرسش به زبان انگلیسی و ۹۰ پرسش به دروس خاص کتابداری ، اختصاص دارد . مقایسه نسبت های پرسش ها با نسبت های واحدهایی که هریک از این سه گروه به خود اختصاص داده اند ، نکته قابل توجه دیگری را آشکار می سازد . به محتوای جدول (۲) توجه شود :

نام دروس	تعداد واحد	تعداد پرسش در آزمونها
درسهای معارف	۱۲ (۹٪)	۳۰ (۲۰٪)
درسهای زبان خارجی	۷ (۵/۵٪)	۳۰ (۲۰٪)
درسهای تخصصی	۴۹ (۳۶٪)	۹۰ (۶۰٪)
جمع	۶۸ (۵۱٪)	۱۵۰ (۱۰۰٪)

جدول (۲) مقایسه نسبت واحدها با مقایسه نسبت تعداد پرسشهای آزمون

براساس داده‌های آمده در جدول شماره (۲) در حالیکه واحدهای درسی زبان خارجی یک هفتم واحدهای درس‌های تخصصی است، تعداد پرسش‌های آزمون آنها برابر یک سوم تعداد پرسش‌های آزمون درس‌های تخصصی است. به بیانی دیگر در کل دروس ۵/۵ درصد برای درس‌های زبان خارجی سرمایه‌گذاری می‌کنیم، اما، ۲۰ درصد توقع بازدهی داریم. همچنین برای درس‌های معارف، ۹ درصد سرمایه‌گذاری می‌کنیم، اما ۲۰ درصد توقع بازدهی داریم.

قبول دارم که توانایی بهره‌گیری از زبان خارجی به ویژه در دوره‌های کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی و به ویژه در دوران اجبار به استفاده از فن‌آوری اطلاعات، ضروری است، اما چرا نباید به همان اندازه که در آزمون متوقع هستیم در دوره کارشناسی سرمایه‌گذاری نکنیم و مثلاً تعداد واحدهای زبان خارجی را از ۷ واحد به ۱۴ واحد افزایش ندهیم. توجه داریم که دانشجوی دوره کارشناسی کتابداری ۴ واحد زبان خارجی دیگر نیز می‌گذراند که در آزمون مورد توجه نیست، فکر نمی‌کنیم که کارشناسان ارشد کتابداری در مقایسه با کارشناسان کتابداری با منابع فرانسوی زبان کمتری در کتابخانه سرو کار داشته باشند.

همچنین قبول دارم که زندگی در جامعه اسلامی بهترین توجیه برای یادگیری مبانی و مباحث عمومی دینی است و شاید به همین دلیل در مقابل ۹ درصد سرمایه‌گذاری توقع بازدهی بیست درصد قابل توجیه باشد، اما مگر زندگی در جامعه فارسی زبان بهترین توجیه برای توجه به زبان و ادبیات فارسی نیست. توجه داریم که دانشجوی کارشناسی ارشد باید آموخته باشد که فارسی را خوب بنویسد و باید بیاموزد که چگونه گزارش علمی تهیه کند. هر عضو هیأت علمی که راهنمایی یا مشاوره یا داوری پایان نامه‌ای را برعهده گرفته باشد و یا به عنوان سردبیر یا داور مقاله مستخرج از پایان نامه‌ای را مرور کرده باشد، متوجه شده است که مهمترین دشواری پایان نامه نویسان ناتوانی آنها در فارسی نویسی و ناتوانی آنها در علمی نویسی است. نکته مهم دیگر اینکه فارغ‌التحصیل کارشناسی ارشد متوقع است که در پست‌های مدیریت، در پست‌های پژوهشی و در

پست‌های آموزشی بکار بپردازد و برای موفقیت در هر یک از این سه گروه شغل ، توانایی کلامی و نگارشی نقش اساسی دارد .

به گونه ای مشابه می توان استدلال کرد که یک کارشناس ارشد برای اینکه نیروی انسانی مؤثری در جامعه تلقی شود به همان نسبتی که واحد درسی متفاوت گذرانده به همان نسبت نیز باید از آنها بهره بگیرد . این مورد به ویژه برای برخی از درس‌ها مانند آمار که در دوره کارشناسی و دوره های بالاتر بسیار تعیین کننده است می تواند بسیار سودمند باشد . بی توجهی به موارد بالا موجب می شود که قبولی در آزمون تحت تأثیر توانایی زبان خارجی (قبولی دانشجویان رشته زبان انگلیسی یا فرانسه) یا تحت تأثیر معلومات معارف اسلامی (که دانشجویان همه رشته ها آنها را خوانده اند) قرار گیرد و دانشجویانی به دوره کارشناسی ارشد راه یابند که از خصلت های اولیه تبدیل به نیروی انسانی تأثیرگذار بر حرفه کتابداری و جامعه علمی / پژوهشی برخوردار نیستند .

عوامل درونی تأثیرگذار بر نابهره وری

پس از توجه به این تأثیرات نسبتاً بیرونی تأثیرگذار بر توان بهره وری از انواع سرمایه گذاری‌ها در حوزه کتابداری و اطلاع رسانی ، به تأثیرات درونی تأثیرگذار بر توان بهره وری از انواع سرمایه گذاری‌ها توجه می شود . قبل از شروع بحث به تعداد واحد درسهای تخصصی و تعداد پرسش‌های مربوط به هر یک از درس‌های تخصصی در آزمون کارشناسی ارشد سالهای ۱۳۷۸ و ۱۳۷۹ ، که در جدول (۳) آمده است ، توجه فرمائید .

درس ها	واحد	درصد	پرسش ۱۳۷۸	پرسش ۱۳۷۹	پرسش ۷۸-۷۹
سازماندهی	۱۲	۲۴/۵	۲۵	۲۷٪	۴۷
مراجع	۹	۱۸/۳	۱۶	۲۳/۵٪	۳۵
مجموعه سازی	۸	۱۶/۳	۱۵	۲۲٪	۲۳
سمعی و بصری	۳	۶/۱	—	—	—
اداره کتابخانه	۳	۶/۱	۳	۱٪	۴
گزارش نویسی	۲	۴	۵	۴/۵٪	۸
کتابخانه و کتابداری	۳	۶/۱	۱۴	۱۲٪	۲۴
ساختمان و تجهیزات	۲	۴	۱	۱٪	۲
آشنایی با پایگاه ها	۳	۶	۲	۲٪	۴
درسهای اختیاری	۴	۴	۶	۷٪	۱۱

جدول (۳) تعداد و درصد واحدها و تعداد و درصد پرسش های آزمون در سال های ۷۸-۱۳۷۹

از داده های جدول (۳) چنین برمی آید که توزیع تعداد پرسش های مربوط به درس های تخصصی در آزمون هر یک از سالها و نیز در مقایسه یک سال با سال دیگر متناسب با تعداد واحد های ارائه شده برای هر مجموعه از دروس نیست. به عنوان مثال در هر دو سال مورد بررسی هیچ پرسشی درباره درس مواد سمعی و بصری مطرح نشده بود. در سال ۱۳۷۸ تعداد پرسش های مربوط به کتابخانه و کتابداری ۹ درصد بیشتر از درصد واحد تدریس شده است و در سال ۱۳۷۹ پرسش های مربوط به کتابخانه و کتابداری ۶ درصد بیشتر از درصد واحدهای تدریس شده است و پرسش های مربوط به درس های مراجع ۵ درصد بیشتر از درصد واحد تدریس شده است و ...

این تفاوت ها را می توان به سه گروه عوامل نسبت داد :

- ۱) پرسش هایی که سازمان سنجش دریافت می دارد نامتعادل است (تعداد پرسش های برخی درس ها بیشتر از تعداد پرسش های سایر درس هاست).

۲) نمایندگانی که از گروههای آموزشی برای انتخاب پرسشها در سازمان سنجش حضور می یابند بسته به گرایش خود به انتخاب پرسشها می پردازند .

۳) دستکاری که سازمان سنجش پس از انتخاب دو گروه پرسش توسط نمایندگان گروهها انجام می دهد تا ضریب اطمینان به یکسویه نبودن پرسشها را بالا ببرد موجب بهم خوردن تعادل می شود .

از این سه مورد ، دو مورد اول و دوم بسیار مهمتر از مورد سوم هستند . زیرا ، اگر پرسشهای خوبی برای سازمان سنجش ارسال شود و اعضای انتخاب کننده نیز پرسشهای سنجیده و متعادلی انتخاب کنند ، خود بخود مورد سوم نیز تأثیری در کیفیت یا بهم خوردن تعادل بین موضوعات پرسشها نخواهد داشت . در زیر ابتدا به مورد دوم و سپس با تحلیل متن ، بخشی از پرسشهای مطرح شده در آزمونهای سال ۱۳۷۸ و ۱۳۷۹ به مورد اول پرداخته می شود .

روش دریافت و انتخاب پرسشها

روال کلی این است که همه ساله سازمان سنجش پس از دریافت پرسشها از گروه های کتابداری و اطلاع رسانی دارای دوره کارشناسی ارشد ، دعوت می کند که نماینده خود را برای شرکت در جلسه انتخاب پرسش های آزمون در تاریخ تعیین شده در سازمان سنجش اعزام دارند . آنچه که در چهار سال گذشته به وقوع پیوسته است این بوده است که تعداد کمی از اعضا گروهها به اعزام نماینده اقدام کرده اند و معمولاً نمایندگان یک یا دو گروه آموزشی از بین پرسشهای رسیده به انتخاب دو گروه پرسش می پردازند و یکی از گروهها را به عنوان پیشنهاد به سازمان سنجش ارائه می کنند . روشن است که هر دو عضو هیات علمی (هر دو عضوی که باشد) بدلیل اطمینان بیشتری که مربوط به دروس مورد تدریس خود دارند ، در گزینش پرسشها بی طرف نمی مانند یا به دلیل وقت کمی که در اختیار دارند (گزینش دویست پرسش در یک روز) قادر به ارزیابی دقیق پرسشها و مقایسه آنها با یکدیگر برای گزینش مورد برتر یا برقراری تعادل نیستند . به ویژه که لااقل در سه سالی که به آن اشاره دارم ، اعضای هیات علمی گروههای آموزشی خارج از تهران به گزینش

پرسش‌ها پرداخته‌اند. این افراد معمولاً صبح روز تعیین شده به تهران می‌رسند، هفت تا هشت ساعت در سازمان سنجش به بررسی و انتخاب پرسش‌ها می‌پردازند و در انتهای روز با نگرانی از تأخیر در رسیدن به وسیله نقلیه‌ای که قرار است با آن به شهر خود مراجعت کنند، سازمان سنجش را ترک می‌کنند.

روشن است که یک چنین روشی، بخش قابل توجهی از نیروی انسانی را که می‌تواند به گزینش با کیفیت مواد آزمون یاری رساند به مشارکت نمی‌طلبد. درست است که سازمان سنجش بویژه برای آزمون ۱۳۷۹ از تکتک مدرّسین درسهای کتابداری گروههای مربوطه دعوت کرد تا هر یک سی پرسش از درس خود تهیه و به سازمان سنجش ارسال دارند و نیز از همه گروههای درگیر دعوت کرد تا برای گزینش پرسش‌ها به سازمان سنجش مراجعه کنند، اما مطلع هستم که باز هم تعداد کمی از گروهها و تعداد کمی از مدرّسان به طرح پرسش پرداختند و پرسش‌های رسیده به سازمان سنجش را دو عضو هیأت علمی شاغل در گروههای کتابداری خارج از تهران با شیوه‌ای که در بالا شرح داده شد انتخاب کردند.

هرگاه این شیوه عمل را با استقلال کامل هر گروه و هر عضو هیأت علمی در ارائه آنچه که می‌پسندد و در کلاس‌ها ارائه می‌کند ترکیب کنیم وضعیت نامطلوب‌تری در برابر ما قرار می‌گیرد. بخاطر داریم که از هنگام تصویب درس‌ها و سرفصل‌های دوره کارشناسی کتابداری یعنی ۱۶ سال پیش، هیچ نشست یا همایشی برای تبادل افکار یا برای هماهنگ کردن آنچه که استادان متفاوت یک درس در گروههای مختلف آموزشی ارائه می‌دهند تشکیل نشده است و چنین بنظر می‌رسد که هر کس علی‌رغم وجود سرفصل و شاید به دلیل روزآمد نبودن سرفصلها راه خود را می‌رود. بنابراین، هیچ قاعده همه کس دانی برای طرح پرسش‌ها وجود ندارد و چون گروه‌های آموزشی از قواعد یکسانی پیروی نمی‌کنند نمی‌توانند علاقمندان به شرکت در آزمون کارشناسی ارشد کتابداری را بدرستی هدایت کنند و لذا دانشجویان نیز درگیر بازی بی‌قاعده‌ای می‌شوند که نتیجه آن کاملاً غیرقابل پیش‌بینی است و این امکان وجود دارد که نام هر داوطلبی در فهرست قبولی‌ها درج شده باشد. نکته مهم این است که شاید آزمون کارشناسی کتابداری از معدود آزمون‌هایی است که هنوز فهرست منابع مورد توجه برای آزمون را اعلام نمی‌کند. بنا به موارد بالا تغییر در روش

انتخاب پرسشها یکی از مهمترین عواملی است که باید در آزمونهای آینده مورد توجه باشد. بنابراین پیشنهاد می‌کنم که دلایل عدم مشارکت جدی اعضای هیأت علمی در یکی از مهمترین فعالیت‌هایی که می‌تواند در بهروری از نیروی انسانی تأثیرگذار باشد، مورد مطالعه جدی قرار گیرد.

تأثیر پرسش‌های آزمون در نابهره‌وری

عامل سومی که در بالا به عنوان عامل مؤثر در بهره‌گیری ناکافی از امکانات رشته در آزمونها مشخص شد، پرسش‌های مربوط به آزمون است که گروه‌ها یا افراد گروه‌ها طرح می‌کنند. نگاهی مجدد به جدول شماره (۳) این نکته را آشکار می‌سازد که ۸۲/۵ درصد از پرسش‌های تخصصی به (۱) چهار درس سازماندهی مواد، ۲۸٪، (۲) چهار یا ۵ درس مواد و خدمات مرجع، ۲۱٪ (۳) چهار درس مجموعه‌سازی، ۲۰/۵٪ و (۴) یک درس کتابخانه و کتابداری، ۱۴٪، اختصاص دارد.

اختصاص ۱۴ درصد از پرسش‌ها به درسی که فقط ۶/۱ درصد از واحدها را تشکیل می‌دهد و این درس اولکین و ساده‌ترین درس تخصصی رشته نیز هست یکی از نشانه‌های سهل‌نگری یا ابتدایی اندیشی در طرح پرسش‌های آزمون کارشناسی باشد، چون محتوای این پرسش‌ها، کم و بیش، چیزی فراتر از اطلاعات عمومی است (مثلاً، گنج هزار ساله صفت کدام کتابخانه است، نشانه‌های فرهنگی دوران باستان کدامند، یا درهای کتابخانه‌ها در دوران باستان به روی چه گروه‌های اجتماعی باز بود). روشن است که پرسش‌هایی از این دست نمی‌تواند بهره‌گیری مناسب از محتوای علمی رشته تلقی شود.

اختصاص ۲۸٪ از پرسش‌ها به درس‌های سازماندهی که ۲۴/۵ درصد از واحدها را بخود اختصاص داده است قابل توجه است. زیرا محتوای این گروه از پرسش‌ها، کلاً اختصاصی است و به احتمال زیاد کسانی که در کلاس‌های کارشناسی حضور یافته و درسهای سازماندهی را آموخته‌اند می‌توانند به آنها پاسخ دهند، بنابراین ضرورتی فوری برای پرداختن به این درس‌ها و پرسش‌های مربوط به آن در این نوشته احساس نمی‌کنم. اما بنا به دلایلی که در پی آمده توجه و تحلیل پرسش‌های مطرح شده برای درس‌های مواد و

خدمات مرجع و مجموعه سازی بسیار با اهمیت است و می تواند بهره نگرستن از داشته های علمی رشته را کاملاً آشکار سازد.

در زیر ابتدا به پرسش های مربوط به درس های مواد و خدمات مرجع و سپس به پرسش های مربوط به درس های مجموعه سازی پرداخته شده است.

تحلیل پرسشهای مطرح شده در موضوع خدمات مرجع

در جدول (۴) نسبت واحدها و نسبت پرسش های مربوطه در دو آزمون ۱۳۷۸ و ۱۳۷۹ آورده شده است.

۷۹-۷۸	۱۳۷۹	۱۳۷۸	واحد درسها	—
۱۳ (۳۷٪)	۶ (۳۱/۵٪)	۷ (۲۳/۵٪)	۲ (۲۲٪)	مواد و خدمات مرجع فارسی
۱۰ (۲۸/۵٪)	۸ (۲۲٪)	۲ (۱۲/۵٪)	۲ (۲۲٪)	مواد و خدمات مرجع لاتین
۴ (۱۱/۵٪)	۱ (۵/۲٪)	۳ (۱۹٪)	۳ (۳۳٪)	مواد و خدمات مرجع اختصاصی
۸ (۲۳٪)	۴ (۲۱٪)	۴ (۲۵٪)	۲ (۲۲٪)	اصول کار مرجع
۳۵ (۱۰۰٪)	۱۹ (۱۰۰٪)	۱۶ (۱۰۰٪)	۹ (۱۰۰٪)	جمع

جدول (۴) توزیع واحدها و توزیع پرسش های آزمون های ۱۳۷۸ و ۱۳۷۹

داده های جدول (۴) مشخص می سازد که در آزمون سالهای ۷۸-۷۹، ۳۵ پرسش به درس های مواد و خدمات مرجع اختصاص داده شده است. از این تعداد ۱۶ پرسش به آزمون ۷۸ و ۱۹ پرسش به آزمون ۷۹ اختصاص داشته است. آنگونه که در جدول (۴) مشاهده می شود، توزیع پرسش ها میان درس های مربوط به مواد و خدمات مرجع و توزیع واحدهای مربوطه نامتناسب است. در آزمون سال ۱۳۷۸، ۴۳/۵٪ از پرسش ها به ۲۲٪ واحد درس مراجع عمومی فارسی و عربی اختصاص داده شده است و ۲۰٪ از پرسش ها به ۳۳ درصد واحد درس مراجع اختصاصی اختصاص یافته است. در آزمون سال ۷۹، ۴۲٪ از پرسش ها به ۲۲ درصد واحد درس مراجع لاتین اختصاص یافته است، در حالی که ۵/۲٪ از پرسش ها به ۳۳ درصد واحد درس مراجع تخصصی اختصاص یافته است.

۵۴٪ از پرسش‌های دو آزمون به اطلاعات توصیفی مربوط به کتاب مرجع خاص و ۴۶٪ به پرسش‌های مربوط به مباحث کلی و نظری مرجع اختصاص دارد. پرسش‌های مربوط به اطلاعات توصیفی کتاب مرجع خاص کلاً به کتابهای مرجع قدیمی مانند دایرة المعارف مصاحب، فهرست کتابهای چاپی فارسی، آتشکده آذر، کتابشناسی دهساله، الذریعه، الفهرست، مدخل شرق الاسلامی، دایرة المعارف های امریکانا، بریتانیکا و بروکهاوس و فرهنگ آکسفورد اختصاص دارد. این کتابها همانهایی هستند که در کلاس‌های درس دوره کارشناسی کتابداری سال‌های ۱۳۴۷ - ۱۳۵۰ خانم انصاری به دانشجویان از جمله این‌جانب تدریس می‌کردند و تقریباً همه آنها در کتاب مرجع شناسی نوشته نورالله مرادی که در سال ۷۲ منتشر شده و احتمالاً بخش‌های زیادی از آن در سال‌های قبل یا سال‌های اولیه انقلاب اسلامی نوشته شده است معرفی شده‌اند. فهرستگان کشاورزی و دایرة المعارف کتابداری فارسی (که هنوز منتشر نشده است) تنها دو کتاب مرجعی هستند که در مقایسه با کتابهای مرجع قبلی روزآمدتر می‌باشند. Eric، منابع آماری سازمان ملل و Weekly Records چند منبع مرجع غیرفارسی هستند که در پرسش‌های مرجع دو آزمون حضور دارند.

۴۶٪ پرسش دیگر آمده در دو آزمون به مباحث بسیار کلی و نظریات پیش‌کسوتان کتابداری مربوط است. دلایل طبقه‌بندی پرسش‌ها، عوامل ثابت در خدمات مرجع، ارزیابی مرجع و مستند ساختن پاسخ، جدی‌ترین پرسش‌ها هستند. اما همین پرسش‌های ظاهراً جدی نیز در سطح بسیار ساده‌ای مورد توجه بوده است. به چند پرسش در این مورد توجه کنید:

۱. کدام روش برای ارزیابی یک مرجع جدید متداول نیست؟

ج: مطالعه دقیق سراسر کتاب

۲. ارزیابی منابع مرجع تخصصی به چه مهارتهایی نیاز دارد؟

ج: تسلط به زمینه - موضوعی یک منبع مرجع تخصصی

میزان مستند ساختن اطلاعات برای مراجعه‌کننده... ج: مشخصات فهرست توصیفی

۲. کدام مورد جزو تقسیم‌بندی کلی انواع پرسشهای مرجع محسوب نمی‌شود؟

ج: مصاحبه ارجاعی

فایده نهایی طبقه‌بندی مرجع ج: به کارگماردن نیروی انسانی متناسب در بخش مرجع

در موارد بالا چهار نکته قابل توجه است:

۱. پرسش‌های آزمون عموماً بر ساده‌ترین ویژگی‌های کتابشناسی‌های گذشته‌نگر، دایرة‌المعارف‌های قدیمی و یکی دو واژه نامه تأکید دارد.
۲. پرسش‌های مربوط به مباحث مرجع آنگونه هستند که برای پاسخ‌گویی به آنها به دانش تخصصی کتابداری نیاز نیست و با دانش عمومی و در مواردی با عقل سلیم می‌توان به آنها پاسخ داد.
۳. منبع اصلی وغالب پرسش‌های مرجع، کتاب مرجع شناسی مرادی است که اطلاعات آن بیش از ده سال کهنه است.
۴. جای تحولات ناشی از فناوری اطلاعات مباحث مرجع که در کتاب‌های مربوط به مرجع فارسی منتشر شده در سال‌های بعد از ۷۲ آمده است کاملاً خالی است و همین امر در مورد منابع فارسی که در سال‌های بعد از ۱۳۷۲ منتشر شده و در منابع مرجع غیرفارسی چاپی و غیرچاپی که برخی نمونه‌های آن همه ماهه در نشریه اطلاع رسانی جهاد سازندگی چاپ می‌شود صادق است.

تحلیل پرسش‌های مطرح شده درباره مجموعه سازی

براساس داده‌های جدول (۵) در آزمون سال‌های ۱۳۷۸ و ۱۳۷۹، ۳۳ پرسش به درس‌های مجموعه سازی اختصاص داده شده است. از این تعداد ۱۵ پرسش به آزمون ۷۸ و ۱۸ پرسش به آزمون ۷۹ اختصاص داشته است. از کل این تعداد ۱۵٪ به فراهم آوری، ۳۹٪ به مجموعه سازی، ۳۶٪ به مواد و خدمات کتابخانه برای کودکان و نوجوانان، ۹٪ به مواد و خدمات کتابخانه برای نوسودان اختصاص داشته است.

۷۹-۷۸	۱۳۷۹	۱۳۷۸	واحد درسها	—
۵ (۱۵٪)	۲ (۱۱٪)	۳ (۲۰٪)	۲ (۲۵٪)	مجموعه سازی (۱)
۱۳ (۳۹٪)	۷ (۳۹٪)	۶ (۴۰٪)	۲ (۲۵٪)	مجموعه سازی (۲)
۱۲ (۳۶٪)	۹ (۵۰٪)	۳ (۲۰٪)	۲ (۲۵٪)	مواد و خدمات کتابخانه برای کودکان
۳ (۹٪)	۳ (۹٪)	—	۲ (۲۵٪)	مواد و خدمات کتابخانه برای نوسودان
۳۳ (۱۰۰٪)	۱۸ (۵۵٪)	۱۵ (۴۵٪)	۸ (۱۰۰٪)	جمع

جدول (۵) توزیع واحدها و پرسش های برحسب موضوع و سال آزمون

داده های جدول (۵) مشخص می سازد که تأکید پرسش های آزمون در مقایسه با تعداد واحدهای این مجموعه از دروس بر روی دو درس مجموعه سازی (۲) و مواد و خدمات برای کودکان و نوجوانان است .

در هر دو آزمون پرسش های مربوط به مجموعه سازی (۲) ، ۱۵٪ بیش از درصد واحدهای مربوطه است . در آزمون ۱۳۷۹ پرسش های مربوط به مواد و خدمات کتابخانه برای کودکان و نوجوانان ۲۵٪ بیش از درصد واحدهای مربوطه است . نیز مشاهده می شود که در آزمون ۱۳۷۸ هیچ پرسشی درباره درس مواد و خدمات کتابخانه برای نوسودان مطرح نشده است و در آزمون ۱۳۷۹ ، ۹٪ از پرسش ها به همین درس اختصاص دارد در حالی که درصد واحد این درس ۲۵٪ است .

۱۷ پرسش یا ۵۱ درصد از پرسش های مربوط به درس های مجموعه سازی کلاً اطلاعات عمومی هستند . مثلاً ناشر مجله نمایه ، فصلنامه کتاب و خبرنامه اطلاع رسانی چه سازمانی است ، فرهنگنامه کودکان و نوجوانان برای چه گروهی منتشر می شود ، بانی نمایشگاه بین المللی تصویرگران چه سازمانی است ، تصویرگر ایرانی برنده جایزه هانس کریستین اندرسن کیست ؟ ، مؤلف کتاب داستان راستان کیست ؟ و ...

این اطلاعات ، همه اطلاعاتی است که هر غیرکتابدار یا هر علاقمند به کتابی یا آنها را می داند و یا برای یادگیری آنها به زمینه ای از دانش اختصاصی نیاز ندارد و در اندک مدتی می تواند به این اطلاعات خام دست یابد .

سایر پرسش‌های مربوط به درس‌های مجموعه سازی نیز که اطلاعات عمومی نیستند ، پرسش‌هایی بسیار ساده اند که گاه با عقل سلیم نیز قابل پاسخ گویی هستند . مثلاً برگه‌های Claim بر چه اساسی بایگانی می شوند ، انتشارات دولتی در ایران بیشتر از طریق ارتباط مستقیم میسر است ، عامل یا عوامل کاهش چشمگیر تعداد عناوین منتشره در سالهای ۱۳۲۰ تا ۱۳۲۲ چیست ؟ یا کامل ترین تعریف برای مجله چیست و یا میان تصورات بزرگسالان از خود و پیش قدم شدنشان در یادگیری ارتباط زیادی وجود دارد .

براین اساس محتوای پرسشهای آزمون درس‌های اختصاصی نیز از کیفیت لازم برای شناسایی داوطلبانی که از فلسفه ، اصول ، روش‌ها ، تاریخچه و دانش مقطعی آگاهی دارند و می توانند در آینده نیروهای بهره‌رسانی به رشته باشد برخوردار نیست .

شیوه آزمون

گرچه همه موارد بالا را عوامل تأثیرگذار بر تعیین دانشجویانی می دانم که به دوره کارشناسی راه می یابند ، اما خیال می کنم که یکی از مهمترین دلایل وضع ناخواسته‌ای که با آن روبرو هستیم شیوه آزمون است . مقصود از شیوه آزمون طرح پرسش‌های چهارگزینه است که بیش از هر چیز حافظه داوطلب را اندازه‌گیری می کند . این شیوه آزمون حتی اجازه نمی‌دهد که دریابیم آزمون دهنده چه مقدار در نگارش جملات فارسی تبحر دارد ، چه رسد به اینکه براساس آن بتوانیم بینش داوطلب نسبت به رشته و توان او را در تجزیه و تحلیل مباحث رشته دریابیم . البته ، به هنگام اعلام مواد امتحانی می آوریم که غیر از معلومات مربوط به معارف اسلامی و توانایی زبان خارجی ، درک و تجزیه و تحلیل مطالب اختصاصی رشته مورد آزمون قرار می گیرد ، اما عملاً آنگونه که در تشریح پرسش‌های آزمون نشان داده شد ، تقریباً هیچ یک از پرسش‌های مطرح شده بشکل چهار گزینه‌ای درک دانشجو و توان تجزیه و تحلیل وی را نمی‌سنجد . در حالی که برای ادامه تحصیل در دوره‌های تحصیلات تکمیلی دو مهارت اساسی (۱) توانایی درست نویسی و (۲) توانایی تجزیه و تحلیل و استدلال مبتنی بر منطق ، می‌باید اساسی ترین عواملی باشند که مورد سنجش قرار می گیرند .

شاید دلیل اساسی برای طرح پرسش‌های چهار گزینه‌ای هیأت قضاوت، آسانی تعیین جواب‌های درست از نادرست و سرعت در انتخاب باشد و این دلایل بهنگامی که تعداد بسیار زیادی داوطلب وجود دارد موجه می‌نماید. اما به گمان من اینگونه انتخاب نمی‌تواند نیروهای شایسته و دارای توان پژوهشگری، مدرس و مدیر خوب را شناسایی کند و حرفه‌ای که از اینگونه نیروها محروم باشد نمی‌تواند کیفیتی روزافزون و تأثیر تعیین‌کننده در جامعه داشته باشد. درست است که به دلایل متفاوت، روز به روز بر تعداد متقاضیان ورود به دوره های کارشناسی ارشد افزوده می‌شود و روی‌آوری به آزمون چهار گزینه‌ای ضروری می‌نماید، اما مطمئن هستم که بسیار ضروری است تا از طریق مصاحبه به توان ارائه بحث منطقی مبتنی بر شواهد معتبر و توان پژوهشی داوطلب پی ببریم.

پیشنهاد نمی‌کنم که مصاحبه نیز به صورت متمرکز انجام شود، بلکه پیشنهاد می‌کنم چند برابر ظرفیت پذیرش هر گروه، به همان گروه داوطلب پذیرفته شده در مرحله اول آزمون معرفی شود تا هر گروه با مصاحبه، داوطلبانی را که از توانایی‌های مورد نیاز برخوردارند انتخاب کند. این شیوه، به ویژه، حال که گروه‌های متفاوت اجازه یافته‌اند براساس توانایی‌های خود درس‌ها و سرفصل‌های خاص خود را در برنامه بگنجانند با اهمیت است. در شرایط جدید حتی ضروری می‌دانم که برای دوره‌های کارشناسی ارشد نیز مانند دکتری هر گروه منفرداً به برگزاری آزمون چندگزینه‌ای اقدام و با افزودن مصاحبه به آزمون چندگزینه‌ای داوطلبان شایسته خود را شناسایی و به تحصیل دعوت کند.

برای هر یک از دو روش پیشنهادی (یا حتی به روشی که اکنون عمل می‌شود) ضروری است که فهرست مهمترین منابعی که بنیان آزمون و مصاحبه براساس آنها پی‌ریزی خواهد شد رسماً اعلام شود تا هم داوطلبان از سردرگمی که فعلاً در این مورد حاکم است رهایی یابند و هم مطالب مورد آزمون از سطح عمومی فعلی به سطح کاملاً تخصصی ارتقاء یابد.

برای شروع، فهرستی از منابعی را که برای این‌کار مفید می‌دانم در پایان این نوشته ارائه شده است. این فهرست می‌تواند با افزوده شدن منابع جدیدتر و با کیفیت‌تر همه ساله روزآمد شود.

مادامی که شیوه فعلی اجرا می‌شود ، ضروری می‌دانم که در هر آزمونی تعداد پرسش‌های هر درس متناسب با تعداد واحدهای همان درس باشد . نیز لازم است برای نیمی از درس‌هایی که دانشجویان در دوره کارشناسی می‌گذرانند و جایی برای این درس‌ها در آزمون گذارده نشده است اندیشه‌ای اساسی مطرح شود .

منابع پیشنهادی برای مطالعه و استخراج پرسش‌های

کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی

کتابخانه و کتابداری

۱. ک. ماکهرجی. تاریخ و فلسفه کتابداری. ترجمه اسدالله آزاد. مشهد: معاونت فرهنگی آستان قدس رضوی، ۱۳۶۸.
- جیمز تامپسون. تاریخ اصول کتابداری. ترجمه محمود حقیقی. تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۶۶.

مواد و خدمات مرجع و اصول کار مرجع

- محمد حسین دیانی. مبانی مرجع، فنون پرسش کاوی و پاسخ یابی از منابع کتابخانه. مشهد: آستان قدس رضوی، ۱۳۷۷.
- زارامبا جنریش. مصاحبه در بخش مرجع کتابخانه. نوشته زارامباجنریش و ادواردجی. جنریش. ترجمه محمد حسین دیانی. اهواز: دانشگاه شهید چمران، ۱۳۷۳.
- نورالله مرادی. مرجع شناسی. شناخت خدمات و کتابهای مرجع. تهران: فرهنگ معاصر، ۱۳۷۲.
- یان مال لی. اصول آموزش مهارتهای اطلاع یابی. ترجمه فاطمه سبک روح و آذر عمرانی. تهران: انتشارات واژه پرداز، ۱۳۷۶.

مجموعه سازی و فراهم آوری

- محمد حسین دیانی. مجموعه سازی و فراهم آوری در کتابخانه ها. اهواز: دانشگاه شهید چمران، ۱۳۷۷.
- ریچارد ک. گاردنر. مجموعه سازی: پیدایش، گزینش و گسترش مواد کتابخانه ای. ترجمه اسدالله آزاد. مشهد: بنیاد پژوهشهای اسلامی، ۱۳۷۶؛ ۱۳۷۹.
- علی سینایی. مجموعه سازی. تهران: سمت، ۱۳۷۶ دو جلد.

سازماندهی به مواد

- سرعنوانهای موضوعی فارسی . مقدمه . تهران : کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران ، ۱۳۷۶ .
- رحمت الله فتّاحی . فهرستنویسی ، اصول و روشها . مشهد : دانشگاه فردوسی ، ۱۳۷۷ .
- کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران . دستورنامه برگه آرایی . تهران ، ۱۳۶۳ .
- ماندانا صدیق بهزادی . دستنامه قواعد فهرستنویسی . تهران : کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران ، ۱۳۷۲ .
- ملویل دیویی . خلاصه رده بندی دهدهی دیویی و نمایه نویسی . فرانما . ترجمه ابراهیم عمرانی . تهران : انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی ، ۱۳۷۲ .
- مارتی بلومبرگ و هانس ویر . درآمدی بر رده بندی و شماره سازی در نظام دیویی . ترجمه علی آدینه قهرمانی . تبریز : دانشگاه تبریز ، ۱۳۶۹ .
- لوئیس مای چان . راهنمای ایمرات بر رده بندی کتابخانه کنگره . ترجمه رحیم شاهگلی . تبریز : دانشگاه تبریز ، ۱۳۷۴ .

مقدمه‌ای بر آرشیو

- محمد حسین دیانی . مقدمه‌ای بر آرشیو . مشهد : دانشگاه فردوسی ، ۱۳۷۷ .
- غلامرضا فدایی عراقی . مقدمه‌ای بر شناخت اسناد آرشیوی . تهران : سمت ، ۱۳۷۷ .

مواد سمعی و بصری

- ریچارد فوترگیل . یان بوچارت . مواد غیرکتابی در کتابخانه ها . ترجمه کاظم خادمیان . مشهد : بنیاد پژوهشهای اسلامی ، ۱۳۷۹ .

اداره کتابخانه

- ادوارد . جی . اوآنز . فنون مدیریت برای کتابداران . ترجمه فرشته ناصری . مشهد : بنیاد پژوهشهای اسلامی ، ۱۳۷۷ .
- طاهره علومی . اداره کتابخانه . تهران : سمت ، ۱۳۷۶ .

آشنایی با پایگاههای اطلاعاتی

محمد حسین دیانی و محمدرضا داورپناه . مفاهیم و روشهای ذخیره و بازیابی اطلاعات . مشهد : دانشگاه فردوسی ، ۱۳۷۸ .
آتش جعفرنژاد . آشنایی با بانکهای اطلاعاتی . تهران : سمت ، ۱۳۷۹ .

آمار

علیرضا هویدا . آمار و روشهای کمی در کتابداری و اطلاع رسانی . تهران : سمت ، ۱۳۷۸ .

گزارش نویسی

عباس حری . آئین نگارش علمی . تهران : دبیرخانه هیأت امنای کتابخانه های عمومی کشور ، ۱۳۷۸ .

مواد و خدمات کتابخانه برای کودکان و نوجوانان

بنفشه حجازی . ادبیات کودکان و نوجوانان . ویژگیها و جنبهها . تهران : انتشارات روشنگران ، ۱۳۷۴ .

مواد و خدمات کتابخانه برای نوسوادان

دبراویلکاکس جانسون . کتابخانه ها و سواد آموزی . ترجمه رحمت الله فتاحی . مشهد : دانشگاه فردوسی ، ۱۳۷۳ .
محمد حسین دیانی . سنجش خوانایی نوشته های فارسی . خوانا نویسی برای کودکان ، نوسوادان و نوجوانان . مشهد : انتشارات کتابخانه رایانه ای ، ۱۳۷۹ .

وسایل و تجهیزات کتابخانه

شیرین تعاونی با همکاری ناصر آصفی . استانداردهای وسایل و تجهیزات کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی . تهران : شیرین تعاونی - ناصر آصفی ، ۱۳۷۷ .
زبان انگلیسی تخصصی

ناهید بنی اقبال . انگلیسی برای دانشجویان رشته کتابداری و اطلاع رسانی . دو جلد . تهران : سمت ، ۱۳۷۸ .

John L . Lolley . Your library , what is in it for you . New York : John Wiley & Sons , 1974 .

ابوالفضل هاشمی . واژگان کتابداری و اطلاع رسانی . انگلیسی - فارسی . تهران دبیرخانه هیأت امنای کتابخانه های عمومی کشور ، ۱۳۷۶ .

مقالات و اخبار علمی / فرهنگی دو سال گذشته مندرج در مجله های :

- فصلنامه کتاب ، کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران .
- کتابداری و اطلاع رسانی ، فصلنامه کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی .
- فصلنامه پیام کتابخانه ، هیأت امنای کتابخانه های عمومی کشور .
- فصلنامه اطلاع رسانی ، مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران .